

PUHEENVUORO XLIV ASIANAJAJAPÄIVIEN OIKEUSPOLITIIKAN FORUMISSA

NÄENNÄISISTÄ UUDISTUKSISTA KOKONAISUUDISTUKSEEN - ONKO OIKEUSLAITOKSELLA VISIOTA?

Arvoisa puheenjohtaja, hyvät kuulijat
Ärade ordförande, bästa åhörare

Päivän teema laajuudessaan antaa ymmärtääkseni kullekin puheenvuoron käyttäjälle jokseenkin vapaat kädet käsitellä aihetta. Olen tehnyt rajauksen kahta tunnettua sananlaskua noudattaen: "suutari pysyköön lestissään" ja "joka härillä kyntää, se häristä puhuu".

Syyttäjälaitoksen toiminnan järjestelyjä rikosvastuun toteutuksessa tulee siivittämään viime vuonna aloitettu strategiahanke, jonka tuloksia on tarkoitus esitellä tulevan helmikuun lopulla. Keskeistä siinä tulee olemaan syyttäjälaitoksen vision käytännön toteutus eli sisältö sille, että syyttäjälaitos on "osaava, vahva ja vaikuttava rikosvastuun toteuttaja ja että meillä on hyvä tehdä työtä turvallisemman yhteiskunnan puolesta."

Visioista puheen ollen, onko oikeuslaitos ylimalkaan sellainen instituutio, että sillä voisikaan olla jokin yksi yhteinen ja kattava tahtotila toimintansa ohjaajana? Googlatkaapa hakusanalla oikeuslaitos. Saatte eteenne sivun Oikeuslaitos ja heti tämän otsikon alla: Oikeusapu, Syyttäjät, Tuomioistuimet, Ulosotto ja muita yksiköitä. Jos lisäätte oikeuslaitoksen perään sanan visio, niin ruudulle lävähää ensimmäisenä "syyttäjälaitoksen visio" ja pari kohtaa alempana "Missio ja visio - Pelastakaa lapset ry." Toki siinä välissä on "Toimintasuunnitelma 2008 - oikeusrekisterikeskus." Tällä haluan tähdentää sitä, kuinka heterogeeninen oikeuslaitoksemme sittenkin on, ja kuinka hankalaa on ehdollistaa se kattavasti samaan tahtotilaan, joka olisi ilmaisuvoimaltaan jotain enemmän kuin vain pyrkimys: kaikille hyvää, joutuisasti ja halvalla ihmisoikeuksia ja lakeja kunnioittaen. Tämä puolestaan johtaa kriminaalipolitiikassa tarkastelun vääjäämättä siihen, voimmeko suurissa juttukokonaisuuksissa ja tietyssä rikoksissa vaatia aiempaa ankarampia seuraamuksia ja saneerata samanaikaisesti seuraamusjärjestelmää ja sen laitoksia.

Mutta palatkaamme syyttäjälaitokseen, jolla on jo tuo visio ja strategiakin kohta kerrottuna. Rikosvastuun toteutuksen kokonaisuutta ajatellen keskeiseksi nousee se, että syyttäjälaitoksen toimintaan vaikuttaa lainsäädännöllisiä muutoksia enemmän se, että esitutkintaviranomaiset kehittävät toimintastrategiaansa aiempaa huomattavasti laajempia ja vaativimpia juttukokonaisuuksia tuottavaksi. Tällä on heijastusvaikutuksia luonnollisesti myös asianajajien ja tuomioistuinten työhön. Voidaan myös olettaa, että tutkintavankien määrä, erityisesti ulkomaalaisten, tulee vielä nykyisestä kasvamaan. Myös seuraamukset voivat ankaroitua tasoille, joita aiemmin ei ole nähty. Etenkin jos onnistutaan harmaan talouden ja järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnassa, jossa tullaan enenevässä määrin tarvitsemaan myös eri maiden yhteisiä JIT-tutkintaryhmiä (JIT- Joint Investigation Team). Miten nämä haasteet on otettu vastaan resursseissa koko toimintoketjussa, esitutkinnasta aina rangaistusten täytäntöönpanoon?

Otan vielä esille pari mielestäni varsin keskeistä uudistusta rikosoikeuden hoidossa. Syyttäjälaitokselle ja yleisille tuomioistuimille ollaan rakentamassa asian ja dokumentin hallinnan toimintaprosesseja tehostava ja yhtenäistävä tietojärjestelmäkokonaisuus. Järjestelmä mahdollistaa poikkihallinnollisen sähköisen yhteistyön viranomaisten kanssa. Tämä AIPA-hankkeeksi nimetty uudistus on mainittu hallitusohjelmassa, ja se on vahvasti sidoksissa sisäasiainministeriön VIT-

JA-tietojärjestelmä uudistukseen. Näiden järjestelmien välille on tavoitteena rakentaa rajapinta esitutkintaviranomaisten sähköisen esitutkinta-aineiston ja asioiden perustietojen siirtämiseksi oikeusministeriön järjestelmään. Nähtäväksi jää, miten asianajajat integroidaan näihin järjestelmiin.

Kokonaisuuksia kun tarkastellaan, ei voida liikaa kiinnittää huomiota vuoden 2014 alusta voimaan tulevan esitutkintalain säännösten velvoituksiin syyttäjän ja esitutkintaviranomaisten yhteistyölle. Ne asettavat varsin suuren haasteen, vaikka ne pohjimmiltaan vain vahvistavat jo osin noudatettuja käytäntöjä. Poliisi on ollut, ja saattaa olla sitä jatkossakin, maamme keskeisin kriminaalipoliittinen päätöksentekijä: poliisi on päättänyt mitä tutkitaan, milloin tutkitaan, miten tutkitaan ja miten tutkinta resursoidaan sekä milloin tutkinta päättyy. Ei ole ongelmatonta, että syyttäjä tulee olemaan aiempaa voimakkaammin mukana suuntaamassa esitutkintaa ja päättämässä, milloin tutkinta on valmis. Niinpä poliisi ja syyttäjät valmistautuvat uuden lainsäädännön voimaantuloon yhteisellä Poliisihallituksen ja Valtakunnansyyttäjänviraston käynnistämällä hankkeella, jolla on kolme painopistettä: esitutkintayhteistyö, salaisten pakkokeinojen käyttö ja siihen liittyvä tiedonhankinta sekä henkilökunnan koulutus. Myös Rajavartiolaitos ja Tulli osallistuvat hankkeeseen. Jatkossa siis syyttäjän kokonaistyöajasta aiempaa suurempi osa sitoutuu esitutkintayhteistyöhön. Jää nähtäväksi, onko se kokonaistyöajasta 18 - 25 % nykyisen noin 10 %:n sijaan. Joka tapauksessa syyttäjien panostus esitutkintaan heikentää ratkaisukapasiteettia, mutta samalla sen odotetaan lyhentävän syyteharkinta-aikaa, parantavan pääkäsittelyn valmistelun laatua ja jouduttavan oikeudenkäyntiä. Uskon, että tämä on meidän kaikkien yhteinen toive. Ja vaikka tämä toive ei heti alkuun aivan täysinmittäisesti toteutuisikaan, niin onhan se kuitenkin visionäärinen.